

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ СФЕРИ НА ОСНОВІ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ

7. Кондрацька Л.А. *Теорія і технологія культурологічної підготовки майбутніх вчителів художньо-естетичних спеціальностей*. [Текст]: Аврореферат на здобуття... д-ра наук: 13.00.04. / Л.А. Кондрацька. – К., 2004. – 40 с.

8. *Методичні рекомендації до вивчення курсу "Основи музичної інтерпретації"* [Текст] / Укл.: І.П. Гринчук. 2-е вид., доп. – Тернопіль: ТНПУ, 2007. – 36с.

9. Рейзенкінд Т.Й. *Теоретико-методичні засади професійної підготовки майбутнього вчителя музики у вищих навчальних закладах*. [Текст]: Аврореферат на здобуття... д-ра наук: 13.00.04. / Т.Й. Рейзенкінд. – К., 2008. – 40 с.

10. Рудницька О.П. *Педагогіка: загальна та мистецька*. [Текст] / О.П. Рудницька. – К., 2002. – 270 с.

Стаття надійшла до редакції 18.03.2011

УДК 008

Віктор Локшин, кандидат педагогічних наук,

Ph.D докторант відділу педагогіки і психології вищої школи
Інституту вищої освіти АПН України,
м. Київ

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ СФЕРИ НА ОСНОВІ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ

У статті розкривається питання управління якістю вищої економічної освіти на основі компетентнісного підходу, визначаються особливості формування ціннісної компетентності майбутніх менеджерів соціокультурної сфери в процесі навчання у вищій школі, що забезпечує готовність до виконання основних професійних функцій. Проведено аналіз методологічних і теоретичних основ компетентнісного підходу. Розглянуті сучасні підходи до визначення поняття "компетентність" та "компетенція".

Ключові слова: компетентнісний підхід, компетентність, компетенція, професійна підготовка майбутніх менеджерів соціокультурної сфери.

Літ. 7.

Постановка проблеми. Важливою складовою процесу модернізації вищої освіти в Україні є підготовка менеджерів соціокультурної сфери. У Національній доктрині розвитку освіти визнається, що держава має забезпечувати підготовку висококваліфікованих фахівців, здатних до креативної управлінської діяльності, професійного розвитку. Останнім часом намітилася тенденція на зміну напрямів у формуванні змісту професійної підготовки майбутніх менеджерів соціокультурної сфери з інформаційного підходу на компетентнісний, який стає підґрунтям нових стандартів освіти. У них підсумкові вимоги до випускника навчальних закладів різного рівня акредитації повинні бути представлені переліком компетенцій, ступінь сформованості яких визначає здатність майбутнього менеджера соціокультурної сфери до виконання різних видів діяльності.

Аналіз останніх досліджень. У сучасних дослідженнях в галузі вищої освіти широко обговорюється проблема необхідності запровадження компетентнісного підходу в підготовку студентів університетів економіко-гуманітарного профілю (А.Л. Андреев, В.М. Антипова, І.Г. Єрмаков, І.О. Зимня, В.В. Краєвський, О.С. Пропоров, О.М. Семенов,

О.Г. Смолянінова, І.В. Соколова, В.Ю. Стрельников А.В. Хугорський та ін.).

Питанням компетентнісного підходу в галузі мистецької освіти, його функції у підготовці майбутніх менеджерів соціокультурної сфери присвячені праці: Н.П. Гуральник, О.В. Єременко, Л.М. Масол, Г.Ю. Ніколаї, О.М. Олексюк, Г.М. Падалки, О.Я. Ростовський, О.П. Рудницька, М.М. Ткач, О.П. Щолокової та ін.

Метою даної статті є визначення сутності компетентнісного підходу стосовно підготовки майбутніх менеджерів соціокультурної сфери.

Виклад основного матеріалу. Поняття компетентнісної освіти, освітньої компетентності прийшло до нас із зарубіжних країн, де його широко вживають і досліджують. Протягом останніх десятиліть індикаторами результативності навчання в багатьох країнах стали саме компетентності, що визначають готовність студентів до професійної управлінської діяльності, до його участі в житті суспільства. Методологічна база для виникнення терміну "компетентнісний підхід" була закладена в 60-х роках минулого століття американськими вченими, а згодом включена до професійних освітніх програм США 1970-х років, програм вищої освіти Великобританії і Німеччини в 1980-х

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ СФЕРИ НА ОСНОВІ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ

роках. Поява нового підходу в системі освіти спричинила ряд дискусійних питань та активно обговорювалась на різноманітних форумах, оскільки саме в цей час прозвучала низка звинувачень, щодо некомпетентності викладачів, а також їх неспроможності підготувати висококваліфікованих спеціалістів.

Проаналізувавши праці Н. Хомського, Дж. Равен, Р. Уайт, А. Маркова, І. Зимньої, можемо умовно поділити цей процес на три етапи:

- перший етап – 1960 – 70-ті роки – вперше в науковій літературі з'явилися такі поняття, як “компетентність”, “компетенція”. Розпочинається робота над виділенням та систематизацією різних видів компетентностей;

- другий етап – 1970 – 90-ті роки – вдалося створити перелік ключових компетенцій. Так, Джон Равен в своїй книзі “Компетентність в сучасному суспільстві” дає розгорнуте тлумачення цього терміну, а також наводить список 39 компетентностей;

- третій етап – кінець 80-х – на початку 90-х років ХХ ст., була спроба визначити компетентності як певний освітній результат. Нині, незважаючи на деякі розбіжності в підходах, фахівці США визначають три основних компоненти в компетентнісній освіті: це формування знань, умінь і цінностей особистості.

Останніми десятиліттями відомі міжнародні організації, що працюють у системі освіти, зокрема ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ, ПРООН, Рада Європи, Організація європейського співробітництва та розвитку (ОЕСР), Міжнародний департамент стандартів, також країни-учасники міжнародного проекту “Визначення та відбір компетентностей: теоретичні та концептуальні засади” (скорочена назва “DeSeCo”), країни, що підписали Болонську декларацію вивчають проблеми, пов'язані з появою компетентнісного підходу в цій сфері.

Як зазначають дослідники, компетентнісний підхід в освіті пов'язаний з особистісно орієнтованим і діяльнісним підходами до навчання, оскільки, з одного боку, стосується особистості студентів, а з іншого – може бути реалізованим і перевіреном тільки в процесі виконання конкретним студентом певного комплексу дій.

Тож, компетентнісний підхід передбачає трансформування перш за все змісту освіти, перетворення його з моделі, яка існує об'єктивно, для “всіх” студентів, на суб'єктивні надбання одного студентів, які можна виміряти. Саме тому важливими є усвідомлення поняття компетентності, розуміння, яких саме компетентностей потрібно навчати і як, що має бути результатом вищої освіти.

Отже, залежно від тлумачення та взаємозалежності понять “компетентний”, “компетентність” і “компетенція” встановлюється і зміст самого компетентнісного підходу. Відтак, для повноцінного впровадження компетентнісного підходу у вітчизняну освіту, необхідно надати цим поняттям певний визначений статус, а також простежити їхній взаємозв'язок.

“Компетентність” та “компетенція” були предметом наукових робіт багатьох науковців. Найвідоміші праці В.П. Андрющенко, Н. Бібік, Л. Берестової, М.Б. Євтуха, В.І. Лугового, М.М. Левшина, О.І. Скарня, Н.М. Демяненко, І. Зимньої, Н. Кузьміної, В. Кунціної, А. Маркової, О. Овчарук, О. Пометун, Дж. Равена, Г. Селевко, Р. Уайта, Н. Хомського, А. Хурторського становлять основу досліджень цих явищ, дають змогу визначити аналізовані терміни як динамічні поняття.

У американській педагогіці ХХ сторіччя компетенція сприймалася як панацея від всіх соціальних і дидактичних проблем. Основні зусилля дослідників були обернені на складання тестів на основі компетенцій, що виявлялися, для того, щоб визначити, чи досяг випускник університету цілей, визначених програмою. Але незабаром стало ясно, що компетенції не є незмінною якістю в структурі особистості, а здатні розвиватися, удосконалюватися або повністю зникати за відсутності стимулу до їх прояву. Тому виникли нові питання: який термін життя компетенцій і що потрібно робити для їх підтримки і розвитку, які критерії складання тестів, особливо в умовах інформаційного суспільства, в якому, як писав А. Тоффлер, зміст знань і їх якість постійно оновлюватимуться і удосконалюватимуться.

Згідно з визначенням Міжнародного департаменту стандартів для навчання, досягнення та освіти (International Board of Standards for Training, Performance and Instruction (IBSTPI), поняття компетентності визначене як спроможність кваліфіковано провадити діяльність, виконувати завдання або роботу. При цьому поняття компетентності містить набір знань, навичок і ставлень, що дають змогу особистості ефективно діяти або виконувати певні функції, спрямовані на досягнення певних стандартів у професійній галузі або певній діяльності.

За дослідженням Е. Зеєра, “компетентність виступає результатом навчання... Компетентність людини визначають її знання, уміння та досвід. Здібність мобілізувати ці знання, вміння та досвід у конкретній соціально-професійній ситуації характеризує компетенцію професійно успішної особистості” [5, 49]. Компетенції, як вважає

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ СФЕРИ НА ОСНОВІ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ

автор, дозволяють встановити зв'язок між знаннями і ситуаціями, набути досвід вирішення проблем [5, 53].

В. Ландшеєр у своїй статті “Концепція “мінімальної компетентності”” наводить слова Спейді, який пише: знання, уміння і поняття – важливі компоненти успіху у всіх життєвих ролях, але вони його не забезпечують. Успіх залежить не меншою мірою від установок, цінностей, почуттів, надій, мотивації, самостійності, співпраці, старанності і інтуїції людей” [6]. Сучасні філософи також акцентують увагу на тому, що відбувається зрушення на ціннісну орієнтацію. Так, В. Давидович зазначав, що без надійних знань життя неможливе, але варто зазначити, що не всім, не про все і не завжди слід знати. Однак крім знань абсолютно необхідні цінності, що структурують і ієрархизують наші знання і цілі. Без ціннісного ранжування знання призводять до згубних наслідків, вся історія – тому підтвердження [3].

Українські вчені сьогодні починають оперувати поняттям компетентність у тому сенсі, який пропонують експерти Ради Європи: як спроможність особистості сприймати і відповідати на індивідуальні та соціальні потреби; комплекс ставлень, цінностей, знань, умінь і навичок. Більшість учених розглядає компетентність як інтегральну характеристику, яка визначає готовність і здатність на високому професійному рівні виконувати свої посадові та фахові обов'язки відповідно до сучасних теоретичних та практичних надбань, професійного і життєвого досвіду, цінностей і здібностей. В.І. Луговий зауважує, що у визначенні компетентностей традиційно найбільш популярними й прийнятними є знання і вміння, натомість менш помітними – цінності, хоча ці та інші компетентності за визначенням є рядоположними, тобто рівноважливими. Отож, в умовах певної теоретичної і практичної зневаги до цінностей потрібно доводити їх не меншу значущість, ніж знань та вмінь [7, 394].

Ряд українських дослідників (Г. Несен, Л. Сохань, І. Єрмаков) визначають компетентність як специфічну здатність, яка дає змогу ефективно розв'язувати проблеми, що виникають у реальних ситуаціях життя. Ю.В. Громико наголошує, що особливість компетентнісного навчання полягає не в засвоєнні готового знання, а, в тому що “...простежуються умови походження даного знання” [2, 38]. Студент сам формулює поняття, необхідні для розв'язання задачі. При такому підході навчальна діяльність сама стає предметом засвоєння. Таким чином, компетентність предстает

як синтез когнітивного, наочно-практичного і особистого досвіду. При цьому, як відзначають В.А. Болотов та В.В. Серіков, компетентність, виступаючи результатом навчання, не прямо впливає з нього, а є наслідком саморозвитку індивіда, узагальнення особового і діяльного досвіду.

Як ми бачимо у педагогічній теорії поки не існує єдиного визначення поняття “компетенція” і “компетентність”. Різні трактування компетентності зумовлені перш за все особливостями структури діяльності фахівців різних професійних областей, а також різноманітністю теоретичних підходів дослідників. Всі дослідники, які вивчали природу компетенції, звертають увагу на її багатосторонній, різноплановий і системний характер.

Аналіз різноманітних наукових джерел дає підстави виокремити три підходи до визначення співвідношення цих понять.

Перший підхід характеризується тим, що:

а) обидва терміни вживаються як синоніми (Дж. Равен, Т.І. Гудкова, С.О. Дружилов, Е.Ф. Зеєр та інші);

б) чітко розмежують ці поняття (Е. Шорт, Р. Уайт, А. Бермус, В. Краєвський, А. Хуторской).

Представники другого підходу вважають компетенції складовими компетентності (К.М. Махмурян, І.Л. Перестороніна, Л.В. Заніна, Н.П. Меньшикова та інші).

Згідно з третім підходом компетентність тлумачать, як здатність до діяльності, а компетенція – коло повноважень певної особи (С. Шишов, В. Кальней, О.І. Пометун та інші).

Користуючись надалі термінами “компетентність” і “компетенція” ми також будемо їх розрізняти, розуміючи, вслід за А.В. Хуторським, під компетенцією наперед задану вимогу (норму) до освітньої підготовки майбутнього фахівця, а під компетентністю – вже сформовану його особистісну якість і мінімальний досвід діяльності в соціокультурній сфері.

Професійну управлінську підготовку майбутніх менеджерів соціокультурної сфери доцільно розглядати через поняття “професійна компетентність”, яка означає сукупність особистісних якостей, знань, що забезпечують високий рівень самоорганізації професійної діяльності. Професійна компетентність є складним поняттям і передбачає єдність фундаментальної або предметної, психолого-педагогічної та методичної компетентностей.

Т. Браже розглядає компетентність як професіоналізм менеджера соціокультурної сфери, який передбачає професійний підхід до роботи;

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ СФЕРИ НА ОСНОВІ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ

формування готовності до засвоєння нових ідей, досвіду, змісту освіти; здатність коригувати усе нове стосовно до своєї педагогічної діяльності; схильність до постановки нових завдань та їх розв'язання. Отже, не тільки знаннями й уміннями менеджера соціокультурної сфери, але й духовним багатством всебічно розвинутої особистості, її ціннісними орієнтаціями, мотивами професійної діяльності, гуманізмом по відношенню до інших, загальною культурою [1, 93 – 94].

Джон Равен у своїй роботі вказує: “Будь-який крок у напрямі до ефективної освіти, тобто до навчання, спрямованого на розвиток компетентності, спричиняє значну зміну ролі менеджера соціокультурної сфери. Ця зміна передбачає перехід до концепції викладання як сприяння розвитку.

Перехід до модернізації вищої освіти включає несподівані для багатьох зміни в уявленнях про природу суспільного розподілу і шляхи управління ним, несподівані зміни в ролі менеджера соціокультурної сфери і нові уявлення про компетентність менеджерів соціокультурної сфери” [4, 230].

Менеджер соціокультурної сфери є людиною культури, яка не лише інформує, але й активно впливає на духовний розвиток тих, кого він навчає й виховує. Тому на факультетах менеджменту вищих навчальних закладів домінують навчально-виховного процесу стає підготовка компетентного менеджера соціокультурної сфери, який здібний до успішної соціалізації, володіє високим рівнем розвитку ціннісних компетентностей, відповідає потребам сучасної вищої освіти. Ціннісна компетентність майбутніх менеджерів соціокультурної сфери вимагає встановити зв'язок між знаннями і цінностями, спільно виробляти рішення, брати участь в їх реалізації, потребує фундаментальних знань педагогіки і психології, високого рівня інформаційної культури, формувати прийнятну для себе і суспільства систему цінностей.

Однією з важливих умов формування згаданих компетенцій у студентів є наявність цілого ряду особистісних якостей: вимогливість до себе та студентів, ерудиція, працездатність, мобільність тощо.

Висновки. Отже, реалізація компетентнісного підходу у підготовці менеджерів соціокультурної сфери дозволяє підвищити її якість, забезпечити конкурентоспроможність управлінських кадрів на ринку праці, сприяє уніфікації навчального процесу в європейському освітньому просторі.

1. Браже Т.Г. Развитие творческого потенциала менеджера социокультурной сферы // Советская педагогика. – 1989. – №8. – С. 89 – 94.

2. Громыко Ю.В. Понятие и проект в теории развивающего образования В.В. Давыдова // Известия РАО. – 2000. – №2. – С. 38.

3. Давидович В. Судьба философии на рубеже тысячелетий // Вестник высшей школы. – 2003. – № 3 – С. 4 – 15.

4. Життєва компетентність особистості: від теорії до практики: Науково-методичний посібник/ [ред. І.Г. Єрмакова]. – Запоріжжя: ЦентрІон, 2005. – 640 с.

5. Зеер Э.Ф., Павлова А.М., Сыманюк Э.Э. Модернизация профессионального образования: компетентностный подход: Учебное пособие. – М.: Московский психолого-социальный институт, 2005. – 216 с.

6. Ландишер В. Концепция минимальной компетентности // Перспективы. Вопросы образования. – 1988. – №1.

7. Луговий В.І. Ціннісні компетентності – невід'ємна складова підготовки фахівців з вищою освітою в умовах євроінтеграції // Вища освіта України – Додаток 4, том I (13) – 2009 р. – Тематичний випуск Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору. – 568 с., С. 393 – 400.

Стаття надійшла до редакції 23.03.2011

До дня народження Івана Франка

Нагуєвичі – село на Дрогобиччині, де народився великий письменник України – Іван Франко.

У цьому селі проминуло його дитинство, тут він часто бував, коли навчався у Дрогобичі та у Львові, сюди приїжджав згодом зі своєю сім'єю на відпочинок і працю. Рідна оселя стала притулком для Франка після його другого арешту, коли він, ще юний, але вже “проскривований” у суспільстві, залишився наодинці, важко хворий.

